

A JOGI SZEMÉLYEK JOGUTÓDLÁSA.

Dr. Bakos-Kovács Kitti

TÁRSASÁGI JOG I.

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

A JOGI SZEMÉLYEK JOGUTÓDLÁSA.

1. A jogi személyek jogutódlással járó szervezeti változásai.
2. A jogi személyek jogutódlásának szabályozási rendszere.
3. A jogi személyek jogutódlásának fajtái.
4. Jogutódlásnak nem minősülő szervezeti változások.

DR. BAKOS-KOVÁCS KITTI
PHD.

egyetemi adjunktus

Olvasó lecke

Időigénye: 30 perc

1. A JOGI SZEMÉLYEK JOGUTÓDLÁSSAL JÁRÓ SZERVEZETI VÁLTOZÁSAI.

Az átalakulás, egyesülés és szétválás **a jogi személyek közötti jogutódlás** törvényben szabályozott folyamata, amelynek központi kérdése **a jogi személy vagyoni viszonyaiban beálló alanyváltozás**.

A vagyoni eszközök átszállásán túlmenően **a jogi személy jogalanyiségének változása másodlagos**; a jogutódlás egyes formáitól függően a jogelőd szempontjából *jogutóddal való megszűnést*, míg a jogutód szempontjából *jogelőddel való keletkeztetést* jelent, illetve megvalósulhat a jogi személy vagyoni viszonyaiban bekövetkező jogutódlás révén akként is, annak *szervezeti formájában és jogalanyiségében nem következik be változás*, de a vagyoni eszközök átszállása a jogutódlásban résztvevő, már korábban is működő jogalanyok között megtörténik.

A jogutódlás minden esetben együtt jár a vagyoni jogok és kötelezettségek teljes vagy részleges átszállásával; a jogi személy szervezeti formájának megváltozását azonban csak meghatározott esetekben eredményezi.

A jogi személyek átalakulása, egyesülése és szétválása ugyanakkor speciális megjelenési formája a **privátautonómiának** is: annak a lehetőségét jelenti, hogy a jog által biztosított keretek és jogutódlási formák között a jogi személy a megváltozott piaci körülményekhez igazodva belátása szerint alakíthassa át szervezeti formáját.

Átalakulás

Egyesülés

Szétválás

JOGUTÓDLÁS

1. SZ. ÁBRA: A JOGUTÓDLÁS FORMÁI.

A megváltozott piaci, gazdasági és belső szervezeti körülményekhez való alkalmazkodás további jogi eszközei:

- a létesítő okirat módosítása
- jogutód nélkül történő megszűnés

2. A JOGI SZEMÉLYEK JOGUTÓDLÁSÁNAK SZABÁLYOZÁSI RENDSZERE.

a) A jogszabályi keretrendszer

A jogi személyek jogutódlási folyamatait felölelő szabályozás **nem jelent egy egységes és átfogó joganyagot**. A jogi személyek átalakulásának, egyesülésének és szétválásának lehetőségét, a jogi személyek közötti jogutódlással járó szervezeti változásokra vonatkozó generális jogszabályi **felhatalmazást** néhány ga-

Az átalakulás, egyesülés és szétválás folyamata, valamint a jogi személy átszervezése mögött mindig valamilyen gazdasági szükségszerűség áll: az adott szervezeti forma, amelyben addig a jogi személy működött, már nem felel meg a tagi érdekeknek, a továbbiakban a jogi személy esetleg más jogi személyekkel együtt kívánja folytatni tevékenységét, vagy pedig több önálló gazdasági egység kialakításával törekszik a minél nagyobb profit elérésére.

Ugyanakkor azonban arra is lehetőség van, hogy a jogi személy olyan, jogutódlásnak nem minősülő, **a szervezeti jogalanyiságát nem érintő**, adott esetben a **létesítő okirat módosításával** járó jogi eszközöket vegyen igénybe a jogi személy tevékenységének, belső szervezeti rendszerének átszervezéséhez annak érdekében, hogy a gazdasági versenyben zajló változásokhoz, keresleti-kínálati viszonyokhoz, pénzügyi-finanszírozási problémákhoz vagy akár a jogi személyen belül bekövetkező változásokhoz (pl. valamely tag halála, tagok közötti jogvita) alkalmazkodni tudjon.

Amennyiben a jogi személy nem tud vagy nem kíván alkalmazkodni a megváltozott piaci vagy belső szervezeti körülményekhez, akkor végső soron **a jogutód nélkül történő megszűnés** mellett határozhat.

ranciális rendelkezéssel **a jogi személyek általános szabályai között** a *Polgári Törvénykönyv* 3:39-3:47. §-ai adják meg, meghatározva a jogutódlással járó szervezeti változások eseteit is.

Ezen túlmenően külön jogszabály, **a 2013. évi CLXXVI. törvény** (a továbbiakban: **Áttv.**) rendelkezik a jogi személyek átalakulásának, egyesülésének és szétválásának eljárási rendjére, jogi személyen belüli döntéshozatalára, alapvető számviteli feladataira és dokumentumaira, a publicitás biztosítására, hitelezővédelmi előírásaira, valamint a nyilvántartást vezető bíróság jogutódlás bejegyzésével kapcsolatos jogköreire vonatkozó részletes előírásokról.

Ezen bázisrendelkezéseken kívül jogutódlási folyamatokkal járó szervezeti változások háttérjogaként alkalmazni kell – a jogutódlás formájától függően – **a jogi személyek alapítására** vonatkozó általános és a jogutódlásban érintett **jogi személyre irányadó speciális előírásokat** (ez a gazdasági társaságok esetében további két szintre tagozódik), valamint a nyilvántartást vezető **bíróság eljárására vonatkozó civiljogi vagy cégjogi eljárásjogi rendelkezéseket**.

b) Az általános és különös szabályozási szint

A fenti jogszabályi keretrendszerben a jogutódlás folyamatára irányadó normaanyag általános és különös szabályozási tagozódik, amely mögöttes szabályanyaggal is kiegészül. Az alkalmazandó jogszabályi előírások körét tekintve különbséget kell tenni aszerint is, hogy a jogutódlással járó szervezeti változásban **milyen jogi személy vesz, illetve vehet részt**. A szabályozás többszintű felépítése az alábbiak szerint strukturálható:

A jogi személyek jogutódlásának **alapvető szabályait a jogi személyek átalakulására** vonatkozó előírások képezik, amelyeket a *Ptk. 3:47. §-a*, valamint az *Áttv. 12. § és 17. §-a* alapján **alkalmazni kell a jogi személyek egyesülése és szétválása esetén is**.

Ki kell emelni, hogy a jogi személyek átalakulására, egyesülésére és szétválására vonatkozó **generális jogszabályi felhatalmazás alapján ugyanakkor mégsem beszélhetünk korlátlan társulási szabadságról** arra tekintettel, hogy az egyes jogi személytípusok közötti, jogutódlással járó szervezeti változásra **csak az adott jogi személytípusra irányadó megengedő rendelkezés keretei között** valósulhat meg. Ez azt jelenti, hogy jogszabály az adott jogi személytípusra irányadó anyagi jogi rendelkezések között meghatározza, hogy az átalakulásra, egyesülésre és szétválásra mely jogi személy típusok között, továbbá *milyen speciális feltételekkel kerülhet sor*.

Egyesület más jogi személlyé nem alakulhat át, csak egyesülettel egyesülhet és csak egyesületekre válhat szét. Úgyszintén az *alapítvány* esetében sem lehetséges átalakulás, valamint az alapítvány csak alapítvánnyal egyesülhet és csak alapítványokra válhat szét.

Gazdasági társaság más társasági formába tartozó gazdasági társasággá, egyesüléssé és szövetkezetté alakulhat át. Társasági formától függően a közkereseti társaság betéti társasággá és a betéti társaság közkereseti társasággá a gazdasági társaságok átalakulására vonatkozó szabályok alkalmazása nélkül, társasági szerződése módosításával alakulhat át. Szintén nem minősül átalakulásnak a részvénytársaság működési formájának megváltoztatása.

A gazdasági társaságok közös szabályai között a gazdasági társaságok átalakulására és egyesülésére nézve néhány speciális rendelkezést tartalmaz a Ptk. 3:133. -3:136. §§-ai. A gazdasági társaságok átalakulására, egyesülésére, szétválására egyebekben a jogi személyek átalakulásának, egyesülésének és szétválásának közös szabályait kell alkalmazni. Ez fakad a Polgári Törvénykönyv szabályozási rendszeréből, valamint az *Áttv. 22. § (1) bekezdésének* rendelkezéséből.

Különös szabályozás körébe tartoznak **a nyilvánosan működő részvénytársaságok egyesülésére vonatkozó speciális rendelkezések**, amelyek nem csupán felhatalmazást adnak arra, hogy a nyilvánosan működő részvénytársaság részt vehessen egyesüléssel járó jogutódlási folyamatokban, hanem meghatározzák az eljárásrendre irányadó, az általános szabályokat egyúttal kiegészítő részletszabályokat is. Ezen túlmenően **a részvénytársaságok szétválására** is érvényesülnek a fentiekben foglalt többletrendelkezések a *Ptk. 3:321. § (2) bekezdésének* utaló normája folytán.

A szövetkezet korlátolt felelősségű társasággá vagy részvénytársasággá alakulhat át; a szövetkezetek egyesülésének és szétválásának lehetőségére további részletszabályokat nem találunk.

A **határon átnyúló egyesülések** a társaságok átalakulásának olyan hatékony eszközt jelentik, amely egyetlen eljárás keretében teszi lehetővé a gazdasági tevékenység megszakítások nélküli és új formában történő megvalósítását, csökkentve az idő- és költségráfordítást és elkerülve a társaság jogutód nélkül történő megszűnését, más tagállamban történő újjáalapítását. A határon átnyúló egyesülési folyamatok szabályozásával már a kis- és középvállalkozások számára is elérhetővé vált a több tagállam területét érintő fúziók végrehajtása. A vonatkozó uniós irányelv implementálására született **2007. évi CXL. törvény** hatálya **a tőkeegyesítő társaságok egyesülésére**

terjed ki abban az esetben, ha a jogutódlási folyamat határokon átnyúló elemeket is tartalmaz, azaz, ha a fúzió folyamatában legalább két olyan társaság érintett, amelyre eltérő tagállamok nemzeti joga az irányadó.

c) További mögöttes joganyag

Az egyesület és az alapítvány egyesülésének, valamint szétválásának nyilvántartásba történő bejegyzésének szabályait a civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról szóló 2011. évi CLXXXI. törvény tartalmazza. **Cégek minősülő jogalanyok (ide értve a gazdasági társaságokat is)** esetében az Áttv. vonatkozó előírásait a cégbíróság eljárása vonatkozásában, a jogutódlás cégjegyzékbe történő bejegyzésével összefüggésben a **Ctv. 57-61. §§-ai egészítik ki** azzal, hogy a cégbejegyzési és változásbejegyzési eljárás szabályai szerint zajlik a jogutódlás cégbírósági bejegyzése.

A jogutódláshoz kapcsolódó dokumentumok elkészítéséhez kapcsolódó erőteljes számviteli-pénzügyi vonzatok miatt a polgári jogi rendelkezéseken kívül **a számviteli törvény előírásait** is figyelembe kell venni a jogutódlási folyamat előkészítése és lebonyolítása során.

Mivel a jogi személyek jogutódlással járó szervezeti változásai egyben a munkáltató személyében bekövetkező változással is járhatnak, így **a munkavállalók tájékoztatása** tárgyában **a Munka Törvénykönyve** garanciális szabályait is alkalmazni kell.

3. A JOGI SZEMÉLYEK JOGUTÓDLÁSÁNAK FAJTÁI.

A jogelőd vagyonában végbemenő jogutódlás a jogutódlás formájától eltérően **jelenthet univerzális (egyetemleges) és szinguláris (különös) jogutódlást** egyaránt. Az átalakulás és az egyesülés egyetemleges, a szétválás különös jogutódlást jelent a jogelőd vagyonában.

Univerzális jogutódlás esetén a jogutód a jogelőd jogi személy vagyonát, mint jogi egészt szerzi meg, valamennyi jog és kötelezettség átszáll rá.

A szinguláris jogutódlás következtében ezzel szemben a jogelőd vagyona nem, mint jogi egész száll át a jogutód jogi személyre, hanem az csupán egyes, tételesen meghatározott jogokat és kötelezettségeket szerez meg a jogelőd vagyoni eszközei közül.

Átalakulás

2. SZ. ÁBRA: AZ ÁTALAKULÁS.

~~kkt.~~ → kft.

Az átalakulás során az **átalakuló jogelőd jogi személy megszűnik, jogai és kötelezettségei az átalakulással keletkező új jogi személyre, mint általános jogutódra szállnak át.** A jogelőd jogi személy törlésre kerül a nyilvántartásból, míg a jogutód jogi személy – a jogelődre való utalással – új jogi személyként kerül bejegyzésre. Az átalakulás megengedhetősége tárgyában fontos figyelembe venni azokat a korlátozó rendelkezéseket, amelyek az adott jogi személytípus esetében korlátozzák a jogutódlást azáltal, hogy csak az egyesülést és a szétválást teszik lehetővé. Az átalakulásra **a társasági forma megváltoztatásával a gazdasági társasági formák között** kerülhet sor akként, hogy egy gazdasági társaság vagyona, mint jogi egész száll át a jogelődtől eltérő társasági formában létrejövő jogutód gazdasági társaságra, melynek keretei között a jogelőd társaság az átalakulással megszűnik létezni, törlésre kerül a cégjegyzékből. Átalakulásra van lehetőség szövetkezet esetében is, hiszen általános törvényi engedély alapján szövetkezet átalakulhat korlátolt felelősségű társasággá vagy részvénytársasággá.

Egyesülés

Összeolvadás

Beolvadás

Az egyesülésnek két formája különböztethető meg: az összeolvadás és a beolvadás.

Az **összeolvadás** esetén **két vagy több jogelőd jogi személy** vesz részt a jogutódlási folyamatban azzal, hogy a jogutódlás következtében **törlésre kerülnek** a nyilvántartásból, jogalanyiségüket elvesztik. A **jogutód** jogi személy minden esetben **újonnan létrehozott jogi személy**ként jelenik meg az egyesülési eljárásban úgy, hogy **a jogelőd jogi személyek vagyona, mint jogi egész száll át a jogutódra.**

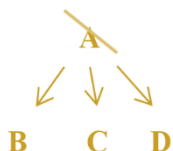
A **beolvadás** esetében a **beolvadó** jogelőd jogi személy **megszűnik**, ahol az univerzális jogutódlás mellett az előbbiekhöz képest annyi különbség mutatható ki, hogy a **jogutód** jogi személy nem az átalakulás következtében kerül létrehozásra, hanem egy **már korábban is működő, átvevő jogi személyre történik meg a vagyoni eszközök átszállása.**

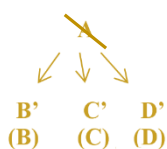
Szétválás

Különválás

Új társaság alapításával

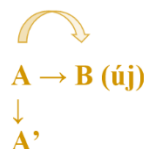

Átvétel útján

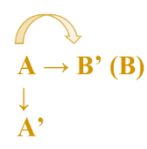

Kiválás

Új társaság alapításával

Átvétel útján

A szétválás alfajait tekintve a **különválás** esetén a **jogelőd jogi személy** a jogutódlás következtében **megszűnik**, a **jogutód jogi személyek** pedig **újonnan létrehozott jogalanyok** lehetnek. A jogutódlás következtében **létrejövő jogutód jogi személyekre a megszűnő jogelőd vagyonából meghatározott vagyoni jogok és kötelezettségek szállnak át szinguláris jogutódlás keretei között.**

Ezen túlmenően lehetőség van a különválásra akként, hogy **a különváló tagok a jogi személy vagyonának rájuk eső részével különböző, már működő jogi személyekhez mint jogutódokhoz csatlakoznak**, azaz beolvadással valósul meg a különválás.

Új társaság alapításával zajlik a kiválás, ha a **jogelőd jogi személy** a jogutódlás következtében **fennmarad, és vagyoni eszközeinek egy része egy, a szétválás következtében létrehozott új jogi személyre száll át.**

Átvétel útján történik meg a jogutódlás a **jogelőd jogi személy egyidejű továbbműködése** és a jogelőd **egyes vagyoni jogainak és kötelezettségeinek másik jogalanyra történő átszállása** mellett abban az esetben, ha a **jogutód** nem egy új, hanem egy **már létező** jogi személyként vesz részt szétválási eljárásban.¹ A szétválás ezen formája a kiválás és a beolvadás szabályait egyesíti, így „beolvadással történő kiválásnak” vagy „egyesüléssel megvalósuló szétválásnak” is nevezhető.

A jogutódlás általános formái mellett meg kell különböztetnünk azokat az eseteket, amelyek a jogutódlási folyamatokhoz hasonló jogkövetkezményekkel járnak, azonban a jogalkotó a folyamatot mentesíteni kívánja az eljárás egyes bonyolult, idő- vagy tőkeigényes rendelkezéseinek az alkalmazása alól. Ide sorolható egyrészt a technikai átalakulás esetköre, valamint a nem valódi értelemben vett átalakulás megvalósulási lehetőségei:²

a) A **technikai átalakulás** keretei között **az átalakulási eljárás lebonyolítása helyett a közkereseti társaságok és a betéti társaságok egymás közötti átalakulása a társasági szerződés módosításával lehetséges**, amelyre a gazdasági társaságok átalakulásának normaanyagát nem kell alkalmazni.¹ A társasági szerződés módosítása ellenére a közkereseti társaságok és a betéti társaságok közötti formaváltás is **jogutódlás**, a törvény azonban felmenti ezeket a gazdasági társaságokat az átalakulási folyamat komplex és költséges eszköztárának az alkalmazása alól. Ez a technikai, vagy más néven kedvezményezett átalakulás cégjogi szempontból nem mutat eltéréseket az átalakulás valódi eseteitől: a jogelőd gazdasági társaság törlésre kerül a cégjegyzékből, a jogutód gazdasági társaság pedig a cégforma megváltozásával egyidejűleg új cégjegyzékszámot és új cégforma alatt kerül bejegyzésre. Ugyanez a helyzet áll fenn **a részvénytársaságok és az európai részvénytársaság közötti formaváltás** esetén is: anyagi jogi szempontból a társasági forma megváltoztatásához elegendő a létesítő okirat módosítása, azonban cégjogilag a változások bejegyzése új cégforma feltüntetésével ugyanúgy zajlik, mint az átalakulás más formái esetében.

b) Nem az átalakulásra alkalmazandó szabályok szerint, hanem **a létesítő okirat módosítása** és változásbejegyzési kérelem benyújtása révén történik a profitorientált gazdasági társaságok nonprofit társasággá történő átszervezése; a részvénytársaság működési formájának megváltoztatása; a többszemélyes kft. vagy rt. egyszemélyessé válása, illetve az egyszemélyes társaságból történő többszemélyessé válás (**átalakulásnak nem minősülő szervezeti változás**). A nem valódi értelemben vett átalakulás esetkörei abban különböznek a technikai átalakulástól, hogy **a cégforma megváltozása és a vagyonban beálló jogutódlás** egyik esetben **sem következik be**, a kérelem elbírálása során a nonprofit jelleg bejegyzéséről, a részvénytársaságok esetében a működési forma megváltozásáról, valamint az egyszemélyes és többszemélyes gazdasági társasági formák közötti átszervezésről oly módon dönt a cégbíróság, hogy a cégforma mindvégig változatlan maradjon.

*Itt van az ősz, itt van újra,
S szép, mint mindig, énnékem.
Tudja isten, hogy mi okból
Szeretem? de szeretem.*

(Petőfi Sándor: Itt van az ősz, itt van újra)

Felhasznált irodalom és amelyet még további olvasásra ajánlunk

Vékás Lajos (szerk.) „Európai közösségi jogi elemek a magyar magán- és kereskedelmi jogban” (KJK-Kerszöv; Budapest; 2001.)

Kloster, Lars „Grenzüberschreitende Unternehmenszusammenschlüsse” (Verlag Dr. Kovac; Hamburg; 2004.)

Gál Judit – Adorján Csaba „A gazdasági társaságok átalakulása” (HVGorac; Budapest; 2010.)

Bakos-Kovács Kitti „Átalakulás és hitelezővédelem az uniós normák és a közép- és kelet-európai tagállamok jogának keresztmetszetében” (PhD értekezés; Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Polgári jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék; Szeged; 2012; online elérhetőség: <https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=10101>)

Dobos István „A gazdasági társaságok átalakulására vonatkozó szabályozás a társasági törvényekben és az új Polgári Törvénykönyvben” (Jog, Állam, Politika; 2012/2.; 13-31. pp.)

Végjegyzetek

¹ ÍH 2011. 169.: A kiválósos beolvadásnál a kiváló tag átvevő társasága olyan társaság is lehet, amelyik a szétváló társaság tagja. A szétváló társaság tagja a gazdasági társaság átalakulási vagyonmérleg-tervezete szerint kimutatott saját tőkéből a tag vagyoni hozzájárulására jutó vagyonnal vagy annak egy részével is kiválhat, így az átalakulási eljárás következményeként a szétváló társaságban a tagsági jogviszonya annak függvényében, hogy a neki jutó vagyონrész egészét vagy annak csak egy részét viszi ki, megszűnik vagy továbbra is fennmarad. Ebből fakadóan a szétváló társaság saját tőkéje is csökken szükségszerűen. A gazdasági társaságok átalakulása ebben az esetben a gazdasági társaság tőkéjét és a tag vagyoni hozzájárulását érintő vagyonmozgást és vagyonátadást testesíti meg.

² BDT 2010. 192.